

**საქართველოში „ვარდების რევოლუციის“
შემდგომ პერიოდში მიმდინარე პოლიტიკური
პროცესები, რუსეთის ფაქტორი და აშშ-ს პოზიცია**

2003 წლის „ვარდების რევოლუციის“ შემდეგ საქართველოში შეიცვალა ხელისუფლება, ახალ ხელისუფლებას კი არ შეუცვლია კურსი, რომელმაც ჩამოყალიბება 1995 წლიდან დაიწყო და საქართველოს დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის სივრცეში ყველაზე პროდასავლური საგარეო კურსის მქონე ქვეყნის სტატუსი შესძინა. „ვარდების რევოლუციამ“ საქართველოს ეს სტატუსი კიდევ უფრო განუმტკიცა. დასავლეთის მიერ შექმნილი რევოლუციის გმირებს პოსტსაბჭოთა სივრცეში დემოკრატიული ცვლილებების ექსპორტიორობაზე გაუჩნდათ პრეტენზია, თუმცა ამასობაში დემოკრატიამ მათსავე ქვეყანაში წაიბოროძიკა. თუ შევარდნაძის მმართველობის პერიოდში სწორ საგარეო პოლიტიკურ კურსს სათანადო შედეგები ვერ მოჰქონდა ქვეყნის შიგნით გამეფებული სრული სტაგნაციის გამო, სააკაშვილის პრეზიდენტობის პერიოდში გამოკვეთილ ახალ საგარეო მიღწევებს დემოკრატიასთან ხელისუფლების დამოკიდებულება ჩრდილავს.

საქართველოს საგარეო პოლიტიკური კურსი თავიდანვე რამდენიმე ძირითად მიმართულებას მოიცავდა. პირველი გახლდათ კონფლიქტების მოგვარების პროცესში საერთაშორისო თანამეგობრობის უფრო აქტიური ჩართვის მიღწევა და ამით ამ საქმეში რუსეთის დემონოპოლიზაცია, მეორე – დასავლეთის ინვესტიციების წახალისება საქართველოს ეკონომიკაში, მესამე – საქართველოდან რუსეთის სამხედრო შენაერთების გაყვანის პროცესის დაწყება, მეოთხე – აღმოსავლეთ-დასავლეთის სატრანსპორტო დერეფნის მშენებლობა და, ბოლოს, რაღა თქმა უნდა, დასავლეთში საქართველოს ფიზიკური უსაფრთხოების გარანტიების ძიება, რაშიც ნატოსა და ევროკავშირისკენ საქართველოს წინსვლა იგულისხმებოდა. ეს ყველაფერი მიუღებელი იყო რუსეთისთვის, რადგან რუსეთი დასავლურ ორიენტაციას ანტირუსულად განიხილავდა [1].

საქართველოს საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის ერთ-ერთ მთავარ პრიორიტეტს წარმოადგენს ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაციაში განევრიანება. საქართველო დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს ნატო-ს როლს ქვეყნის უსაფრთხოებისა და სტაბილურობის განმტკიცების საქმეში. 2002 წელს ქ. პრაღაში გამართულ ნატოს სამიტზე საქართველომ პირველად გააჟღერა ნატოში განევრიანების სურვილი. შესაბამისად, სწორედ ამ დროიდან იწყება საქართველოს ნატოში ინტეგრაციის პროცესი.

კავკასია ნატოსთვის ძალიან მნიშვნელოვანია, მაგრამ რუსეთისთვის ეს რეგიონი სასიცოცხლო მნიშვნელობას ატარებს. საქართველოს ნატოში შესვლის შემთხვევაში რუსეთი კონტროლს არამართო შავ ზღვაზე დაკარგავს, არამედ ნატოს მოსაზღვრეობა უარყოფითად აისახება მის შიდა უსაფრთხოებაზე და ახალ ბიძგს მისცემს ეთნოკონფლიქტებს. რუსეთი აცნობიერებდა, რომ თუ ნატო ძალიან ახლოს მოუშვა, მაშინ არათუ შავ ზღვას და კავკასიას, არამედ – კასპიის ზღვასაც დაკარგავს თავისი ენერგორესურსებიანად. შესაბამისად, დაკარგავს კონტროლს კასპიის გადაღმა სახელმწიფოებზე და პოლიტიკის ცენტრი აღმოსავლეთით გადაუნაცვლდება, სადაც ასევე ძალიან არასახარბიელო სიტუაცია დახვდება მზარდი ჩინეთისა და ინდოეთის სახით.

თბილისში ხელისუფლების შეცვლიდან სულ ცოტა ხანში, 2003 წლის დეკემბერში, საქართველოს პრეზიდენტის მოვალეობის შემსრულებელი ნინო ბურჯანაძე ეწვია მოსკოვს, სადაც ნათლად განმარტა, რომ მისი ვიზიტის ძირითადი მიზანი რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობების ნორმალიზება იყო. რუსეთის აზრით საქართველოსთან ურთიერთობის „ნორმალიზების“ მთავარ წინაპირობებს წარმოადგენდა შემდეგი:

- უარის თქმა ცალსახა ორიენტაციაზე აშშ-სა და ნატო-სთან მიმართებაში;
- რუსეთის განსაკუთრებული ინტერესის აღიარება აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთში, რომლებიც წარმოადგენენ სამშობლოს იმ ათეულ ათასობით ადამიანისთვის, რომლებმაც ცოტა ხნით ადრე მიიღეს რუსული პასპორტები;
- რუსეთის უსაფრთხოების ძალებისთვის ნების დართვა, საქართველოს ტერიტორიიდან, უმთავრესად პანკისის ხეობიდან, შეებრძოლონ ჩეჩენ მემამბოხეებს.

საქართველოს ახალი ხელისუფლების ამ პირობებზე დათან-

ხმების მთავარი არგუმენტი ეკონომიკური ხასიათის იყო. საქართველოს ვალი რუსეთის მიმართ 300 მილიონ აშშ დოლარს აჭარბებდა, რაც, ძირითადად, ელექტროენერჯის დავალიანებას შეადგენდა. იმ დროისათვის, ზენოლის სხვა ბერკეტებს წარმოადგენდა რუსეთში ქართველი მიგრანტი მუშაკების დიდი რაოდენობა, აგრეთვე, ვაჭრობასა და ენერჯო რესურსების მიწოდებაში საქართველოს რუსეთზე დამოკიდებულება [2].

საქართველოსა და რუსეთს შორის ორმხრივი ურთიერთობის ზოგადი გადმოსახედიდან, ჩანს, რომ ეს ურთიერთობა გაუარესდა, რაც „ვარდების რევოლუციის“ შედეგად ხელისუფლებაში პრეზიდენტი მიხეილ სააკაშვილი მოვიდა, რომელიც იძლეოდა აშშ-სა და ევროკავშირთან უფრო მეტად დაახლოების დაპირებებს და ინტენსიურად ისწრაფვოდა ნატო-სკენ. თუმცა, 2003 წლის ნოემბერში თბილისში ხელისუფლების შეცვლიდან 2004 წლის ზაფხულში სამხრეთ ოსეთთან ურთიერთობის დაძაბვამდე არსებულ პერიოდში თითქოსდა, უკეთესობისაკენ მიანიშნებდა. ამ გაუმჯობესების ერთ-ერთი საწყისი მომენტი იყო რუსეთის საგარეო საქმეთა მინისტრის – იგორ ივანოვის შუამავლობა 2003 წლის ნოემბერში, საქართველოს პოლიტიკური კრიზისის დროს, რაც პრეზიდენტ შევარდნაძის გადადგომით დასრულდა. ამ მოვლენების შემდგომ საქართველოში გამართული საპრეზიდენტო და საპარლამენტო არჩევნების პერიოდში (2004 წლის იანვარსა და მარტში) მიხეილ სააკაშვილის გარშემო არსებულმა პოლიტიკურმა ელიტამ ქვეყნის მოსახლეობის უმრავლესობის მტკიცე მხარდაჭერა მოიპოვა. ამ დამაჯერებელი გამარჯვების საშუალებით მოხერხდა შევარდნაძის ეპოქის ბოლო პერიოდისთვის დამახასიათებელი სუსტი სახელმწიფოს სინდრომის გადალახვა [1].

რუსეთისათვის ეს გახლდათ თბილისის ახალი ხელმძღვანელობის შეფასების პერიოდი. ამის ერთ-ერთი შესაძლებლობა იყო 2004 წლის თებერვალში მიხეილ სააკაშვილის მიერ საქართველოს ახალი პრეზიდენტის სტატუსით განხორციელებული ვიზიტი მოსკოვში. მან განაცხადა საქართველოს მზადყოფნის შესახებ, გაეთვალისწინებინა რუსეთის ინტერესები და ორმხრივი ურთიერთობების გაუმჯობესება დაასახელა თავის სამ უმთავრეს მიზანს შორის, რომელთაგან დანარჩენი ორი – კორუფციასთან ბრძოლა და მთავრობის რეორგანიზაცია-გაძლიერება იყო. ორმხრივი ურთიერთობებში დათბობის ხანმოკლე პერიოდი მოიცავდა მოლაპარაკებებს რუსეთის მიმართ საქართველოს ენერჯო ვალის რესტრუქტურირებაზე, აფხაზეთთან მოუგ-

ვარებელ კონფლიქტზე, შეთანხმებებზე მედიასთან და ინფორმაციის გაცვლასთან დაკავშირებით, ორმხრივი სავაჭრო კომისიის შექმნაზე და ენერგეტიკის სფეროში უფრო მჭიდრო თანამშრომლობაზე. 2004 წლის 3 აპრილს ხელმოწერილი ახალი ორმხრივი შეთანხმება ითვალისწინებდა საქართველო-რუსეთის თანამშრომლობას უსაფრთხოების საკითხებზე. საქართველოს თავდაცვის მინისტრი და მისი რუსი კოლეგა შეთანხმდნენ ერთობლივ ძალისხმევაზე საერთაშორისო ტერორიზმთან, ნარკოტიკების, ტრეფიკინგთან, არალეგალურ მიგრაციასთან და იარაღის კონტრაბანდასთან საბრძოლველად [2].

რიგი რუსი ანალიტიკოსებისა, თბილისში ძალაუფლების შეცვლას კავკასიაში რუსეთის პოლიტიკის გადაფასებისათვის სათანადო მომენტად მიიჩნევდნენ. ლიბერალურად განწყობილი ექსპერტები თბილისთან მიმართებაში პოლიტიკის შეცვლისაკენ მოუწოდებდნენ იმ არგუმენტით, რომ მიმდინარე ხისტი მიდგომა საქართველოს უბიძგებდა უფრო გაელრმავებინა თავისი თანამშრომლობა დასავლეთთან. რუსეთში პოლიტიკურ და აკადემიურ წრეებში არსებული ტრადიციონალისტები სანინალმდეგოს ამტკიცებდნენ და ერთობ სკეპტიკურად უყურებდნენ საქართველოს მმართველი სამეულის ზრახვებს, კერძოდ კი თბილისის ახალ პოლიტიკურ ელიტას (მიხეილ სააკაშვილის, ნინო ბურჯანაძისა და ზურაბ ჟვანიას სახით). ექსპერტების ნაწილი დარწმუნებული იყო, რომ საქართველოს ადმინისტრაციას უნდოდა, „საბოლოოდ გამოეყვანა საქართველო რუსეთის გავლენის სფეროდან და აშშ-ს საიმედო მოკავშირედ გადაექცია“, 2003 წლის ბოლოსთვის ორმხრივ ურთიერთობებს აღწერდა, როგორც „ქარიშხლის წინ ჩამონოლილ სიმშვიდეს“. გარკვეული პერიოდის განმავლობაში ორივე მხარის რიტორიკა შეიცვალა და რუსეთ-საქართველოს პოლიტიკურმა დიალოგმა ახალი იმპულსი შეიძინა. ამავე დროს, მიხეილ სააკაშვილი საქართველოს ვაშინგტონის „ძირითად გეოპოლიტიკურ პარტნიორად“ წარმოაჩენდა და თავის დასავლელ პარტნიორებს საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენაში დახმარებისაკენ მოუწოდებდა. მართალია, რუსეთი ერთი შეხედვით, მხარს უჭერდა თბილისში ძალაუფლების მშვიდობიან გადაცემას, მაგრამ „ვარდების რევოლუცია“ აღქმული იქნა, როგორც გამოწვევა დსთ-ის სივრცეში რუსეთის ხელახალი დამკვიდრებისათვის [3]. ეს „ფერადი რევოლუციების“ სერიის პირველი ნაწილი იყო, რომელსაც რუსეთი, მის მიერ გაკეთებული კომენტარებიდან გამომდინარე, აღიქვამდა, როგორც პოსტ-საბჭოთა სივრცეში დასავლური ძალების მიერ რუსე-

თის სტრატეგიული პოზიციის წინააღმდეგ მიმართულ „გეოპოლიტიკურ აგრესიას.“ ამგვარად, თავდაპირველი მოჩვენებითი პოლიტიკური მსგავსება პრეზიდენტ პუტინსა და პრეზიდენტ სააკაშვილს შორის შეიცვალა და ჩამოყალიბდა ყველაზე უფრო რთულ და პრობლემურ პირად ურთიერთობებად დსთ-ის სახელმწიფო ლიდერებს შორის.

ვლადიმირ პუტინისა და მიხეილ სააკაშვილის ხელმძღვანელობის პერიოდში ორმხრივმა ურთიერთობებმა არასტაბილურობის ისეთ ხარისხს მიაღწია, რასაც მანამდე ადგილი არ ჰქონია რუსეთის ფედერაციასა და მის რომელიმე მეზობელ სახელმწიფოს შორის, რომელიც წარსულში საბჭოთა კავშირში შედიოდა. ჯერ კიდევ შევარდნაძის პერიოდში მოსკოვსა და თბილისს შორის ადგილი ჰქონდა მთელ რიგ გამაღიზიანებელ ფაქტორებს. ორმხრივი ურთიერთობების გაუარესება გამომწვეული იყო შემდეგით: საქართველოს მოთხოვნა რუსეთის ჯარის გაყვანისა და საქართველოს ტერიტორიაზე რუსეთის სამხედრო ბაზების გაუქმების შესახებ, როგორც ეს გათვალისწინებული იყო რუსეთის მიერ 1999 წელს სტამბულში გამართულ ეუთო-ს სამიტზე მიღებული ვალდებულებებით; საქართველოს მონაწილეობა ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის ნავთობსადენის მშენებლობაში (BTC); რუსეთის მოთხოვნა საქართველოს ტერიტორიის, კერძოდ კი მის კონტროლს მიღმა არსებული ტერიტორიების, მაგალითად პანკისის ხეობის, გამოყენებაზე სამხედრო მიზნებით, შეიარაღებულ ჩეჩენ მემამბოხეებთან საბრძოლველად; ასევე აშშ-ის გაძლიერებული სამხედრო მხარდაჭერა აქამდე სუსტი ქართული ჯარის მოდერნიზაციისათვის [4]. 2004 წლის იანვარში რუსეთის დუმის კომიტეტის თავმჯდომარემ დსთ-ის საკითხებზე ანდრეი კოკოშინმა, საქართველოს „ზედმეტი დამოკიდებულება დასავლეთის ქვეყნებზე ამ პრობლემების გადასაწყვეტად“ მოიხსენია, როგორც „საქართველოს წინა ხელისუფლების დიდი შეცდომა. “საქართველოს მიმართ რუსეთის უკმაყოფილების მთავარ მიზეზს წარმოადგენდა საქართველოს საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის „დასავლური კურსი“, რომელიც მიხეილ სააკაშვილის ხელისუფლების პირობებში კიდევ უფრო მკვეთრად იყო გაცხადებული. რუსეთის დიპლომატია ფორმალურად ცნობდა ყოფილი საბჭოთა ქვეყნების სუვერენიტეტსა და ტერიტორიულ მთლიანობას, თუმცა იგი ამ ქვეყნებს კვლავ რუსეთის „ახლო საზღვარგარეთად“ აღიქვამდა. ამგვარ სიტუაციაში კი, საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის თავისუფლება შეზღუდული იყო იმ ქვეყნებში, რომლებმაც დამოუკიდებლობა ხელახლა მოიპოვეს. რუ-

სეთის პასუხი „დასავლურ კურსზე“ საქართველოს მიმართ ძალისმიერი პოლიტიკის სახით გამოვლინდა, რიგი ეკონომიკური და დიპლომატიური სადამსჯელო ზომების ამოქმედების გზით.

ამერიკის მთავრობა, ისევე, როგორც დასავლეთის სხვა მთავრობები, არ ეწინააღმდეგებოდა რუსეთის დომინანტურ სამშვიდობო როლს ე. წ. სამხრეთ ოსეთსა და აფხაზეთში. ის ფაქტი, რომ საქართველოს ხელისუფლებისათვის მისაღები იყო ასეთი შეთანხმება, ამავდროულად ის ფაქტიც, რომ კავკასიის რეგიონში სასიცოცხლო გეოსტრატეგიული ინტერესები არ იყო დაცული, როგორც ჩანს, ამგვარი დამოკიდებულების მთავარ მიზეზებს წარმოადგენდა. ვაშინგტონი არ იზიარებდა მოსკოვის შეხედულებას იმის თაობაზე, რომ სამხრეთ კავკასია, პოლიტიკური თვალსაზრისით, რუსეთის „ახლო საზღვარგარეთის“ ნაწილი იყო; მაგრამ იგი დარწმუნებული იყო, რომ მათ, ტერიტორიული მთლიანობის პრინციპის საფუძველზე, სტაბილურობის შენარჩუნების საერთო ინტერესი ჰქონდათ.

დამონშებული წყაროები და ლიტერატურა:

1. როგორია საქართველოს საგარეო პრიორიტეტები “ვარდების რევოლუციის” შემდეგ და მიღწევები საგარეო ასპარეზზე. სექტემბერი 02, 2005. ეკა წამალაშვილი (<https://www.radiotavisupleba.ge/a/1543105.html>) (20. 06. 2019).
2. ნატო-რუსეთის ურთიერთობები: მოკლე მიმოხილვა. ჩრდილო ატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაცია, მედია-საინფორმაციო ფურცელი. დეკემბერი 2015 (http://infocenter.gov.ge/uploads/files/2016-08/1472127718_nato-ruset-urtiertoba-new.pdf) (20. 06. 2019).
3. The White House “President Bush Welcomes President Saakashvili of Georgia to the White House,” <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2006/07/20060705-4.html> (19. 06. 2019).
4. On the debate on Georgia’s integration into NATO see the various contributions and particularly the presentations of Jan Henrik Van Thiel and James Mackey in “Georgian NATO Accession and Potential Impacts on the Georgian-Abkhaz Peace Process,” Istanbul, Turkey, 14-15 June 2007, 14th Conference in the Series Aspects of the Georgian-Abkhaz Conflict, Heinrich Böll Stiftung and University of California, Irvine, http://georgien.boell-net.de/downloads/Georgian_NATO_Acces-

sion_ENG.pdf (10. 05. 2019)

5. იგორ ტობარკოვი სააკაშვილის პოლიტიკურმა ძალამ იაძულა რუსეთი თავისი პოლიტიკის გადახედვისთვის: *Eurasia Insight*, 2004 წლის 7 აპრილი.
6. Независимая газета, 2008, 5 июнь.
7. საქართველოში მომხდარ კონფლიქტთან დაკავშირებული ფაქტების დამდგენი დამოუკიდებელი საერთაშორისო მისია, ანგარიში, 2009.

Vakhtang Gvishiani

*Georgian Technical University, Doctoral Student
at the Faculty of Law and International Relations*

Political Processes in Georgia after „Rose Revolution“. Russian Factor and US Position

Summary

After the Rose Revolution of 2003, the government in Georgia changed, and the new government did not change its course, which began in 1995 and gave Georgia the status of the most pro-Western foreign course in the Commonwealth of Independent States. The Rose Revolution further strengthened Georgia's status. The article reviewed the Russian factors in the development of Georgian political orientation and government after the Rose Revolution. We briefly overview the position of the US during this time and the actions taken towards Russia's interests in Georgia. The US government, like other Western governments, had not opposed Russia's dominant peacekeeping role in „South Ossetia“ and Abkhazia. The fact that such an agreement was acceptable to the Georgian authorities, as well as the fact that vital geo-strategic interests were not protected in the Caucasus region, seems to have been the main reason for this attitude. Washington did not share Moscow's view that the South Caucasus was politically part of Russia's „near abroad“; But he was convinced that they had a common interest in maintaining stability on the basis of the principle of territorial integrity.